

ครูสอนภาษาและบทบาทที่ต้องปรับเปลี่ยน

ศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา ปราบพาล

ครูสอนภาษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อให้มีความรู้ที่เป็นปัจจุบัน และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การเรียนการสอนภาษาเปลี่ยนไปแต่ละยุคสมัย แต่ละช่วงเวลา นักทฤษฎี นักวิจัย และนักปฏิบัติมีส่วนช่วยให้ศาสตร์การเรียนการสอนภาษาพัฒนาขึ้นจนมาเป็น แนวคิดการเรียนการสอนภาษาในปัจจุบัน องค์ความรู้แต่ละยุคสมัยมีส่วนช่วยให้ครูสอนภาษาเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ภาษา เนื้อหาที่จะนำมาสอน วิธีการเรียนการสอน และวิธีการวัดและประเมินผล

ในสมัยแรก ๆ การเรียนการสอนภาษาจะอิงอยู่กับผลการวิเคราะห์ภาษาของนักภาษาศาสตร์กลุ่มต่าง ๆ เช่น นักภาษาศาสตร์กลุ่มวิเคราะห์โครงสร้าง (structuralists) กลุ่มไวยากรณ์ปริวรรต (transformationalists) และกลุ่มภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguists) กลุ่มวิเคราะห์โครงสร้าง เช่น Fries และ Bloomfield เน้นความแตกต่างของภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (contrastive analysis) และแยกองค์ประกอบของภาษาเป็นเสียง ตัฟท์ และโครงสร้างเน้นรูปแบบมากกว่าความหมาย กลุ่มนี้มีความเห็นสอดคล้องกับนักจิตวิทยา เช่น Skinner ที่เสนอทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองและเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการฝึก ผลที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาคือ เนื้อหาของบทเรียนที่ใช้สอนจะนำมาจากความแตกต่างของภาษาแรกและภาษาที่สองที่นักภาษาศาสตร์วิเคราะห์ และวิธีการสอนก็ใช้การจำรูปแบบ เป็นวิธีการที่เรียกว่า “Audio - Lingual Approach” ซึ่งเน้นการฟัง-การพูด

ต่อมานักภาษาศาสตร์กลุ่มไวยากรณ์ปริวรรตนำโดย Chomsky ไม่เห็นด้วยกับวิธีการของกลุ่มวิเคราะห์โครงสร้าง เพราะมีความเห็นว่าความหมายสำคัญกว่ารูปแบบ และองค์ประกอบของภาษา เช่น ความหมายและโครงสร้างแยกออกจากกันไม่ได้ การเรียนภาษาโดยวิธีท่องจำมีส่วนช่วยในการเรียนภาษาน้อยมาก ในทางจิตวิทยานักจิตวิทยาที่ไม่เชื่อว่าการท่องจำมีความสำคัญในการเรียนรู้และเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในด้านความคิด แนวความคิดนี้มีผลต่อการเรียนการสอน ภาษาจึงเปลี่ยนวิธีการจากการเน้นรูปแบบมาเน้นความหมายและความเข้าใจเป็นแบบ “Cognitive Approach” และให้ความสำคัญกับการอ่าน และการเขียน

ในระยะหลังนักภาษาศาสตร์กลุ่มไวยากรณ์ปริวรรตโดนนักภาษาศาสตร์สังคม เช่น Hymes และ Halliday วิจารณ์เพราะวิธีการวิเคราะห์ภาษาของ Chomsky ไม่สามารถอธิบายการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้การวิเคราะห์ก็ไม่ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับองค์ประกอบอื่นนอกเหนือจากภาษา นักภาษาศาสตร์กลุ่มสังคมให้ความสำคัญกับสถานะทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน อิทธิพลที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาคือ ทำให้เกิดการสอนภาษาแบบเน้นสถานการณ์หรือ “Situational Approach”

ต่อมานักภาษาศาสตร์กลุ่มภาษาปฏิบัติ (pragmaticists) เช่น Spolsky และ Oller มองภาษาว่าผู้เรียนภาษาควรใช้ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อการสื่อความคิดและความรู้สึก โดย Oller (1978) กล่าวว่า

“Pragmatics is about how people communicate information about facts and feelings to other people through the use of language.”

และกล่าวว่าแนวคิดเรื่องปฏิบัตินิยมมองได้ 3 ด้าน คือ ด้านภาษาศาสตร์ ด้านปรัชญา และด้านการเรียนการสอน ทางด้านภาษาศาสตร์ “pragmatics” เป็นองค์ประกอบของภาษา อีกส่วนหนึ่งนอกเหนือจากองค์ประกอบเรื่องความหมายและโครงสร้าง เป็นการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างตัวภาษาและประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา ในขณะที่การศึกษาเรื่องโครงสร้างเป็นการศึกษาเรื่องส่วนประกอบของประโยคและการศึกษาเรื่องความหมายเป็นการศึกษาเรื่องความแตกต่างของความหมายในข้อความต่าง ๆ กัน และองค์ประกอบทั้งสามไม่สามารถแยกออกจากกันได้ถ้ามองภาษาในลักษณะที่ควรเป็นตามธรรมชาติและเน้นเรื่องการใช้ภาษา

ทางด้านปรัชญา นักปรัชญา เช่น James และ Pierce มองภาษาในแง่ของการปฏิบัติ ซึ่งการมองเช่นนี้ไม่ต่างจากการมองในด้านแรกคือ ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาจริง ซึ่งไม่แยกตัวภาษาออกจากผู้ใช้ภาษา ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ Dewey (1965) กล่าวว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับแสดงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและในการสื่อสารจะแยกภาษาออกจากประสบการณ์ของผู้ใช้ไม่ได้ ภาษาโดยตัวเองไม่มีความหมาย ผู้ใช้ภาษาเป็นผู้กำหนดความหมายขึ้นมา ความคิดนี้เป็นความคิดพื้นฐานของการมองภาษาเพื่อการสื่อสาร Watzlawick, Beavin และ Jackson (1967) เสนอว่าการสื่อสารคือ การมองภาษาอย่างเป็นระบบที่มีความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับความคิดและความสนใจของผู้ใช้ภาษา การมองภาษาในด้านการสื่อความหมายมีผลต่อการเรียนการสอนภาษาที่เน้นการปฏิบัติ

ในแง่มุมมองของการเรียนการสอนภาษา การสอนภาษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำภาษาไปปฏิบัติได้ในสถานการณ์จริง ข้อมูลทางภาษาที่ใช้สอนจะต้องอยู่ในระดับของภาษาที่ใช้จริงคือ มีความต่อเนื่องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความเป็นธรรมชาติ และข้อมูลทางภาษาเหล่านี้ควรสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน การให้ข้อมูลทางภาษาที่ไกลตัวผู้เรียนและไม่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความรู้ทั่วไปของผู้เรียนได้ ทำให้ข้อมูลทางภาษา

ไม่มีความหมายและอาจทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ ข้อมูลทางภาษาไม่จำเป็นต้องเป็นตัวอักษรเสมอไป อาจอยู่ในรูปของรูปภาพ แผนภูมิ หรือแม้แต่น้ำเสียงและกริยาท่าทางของ ผู้สอน แนวความคิดนี้สอดคล้องกับแนวความคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารหรือ “Communicative Approach”

การเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเกิดจากความคิดของครูสอนภาษาที่มองภาษาในแง่ของการใช้ภาษา ซึ่งเป็นความคิดต่อเนื่องจากแนวคิดของนักปฏิบัตินิยมที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ครูสอนภาษามองภาษาในแง่การเรียนการสอนว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถช่วยผู้เรียนให้ใช้ภาษาได้ และเชื่อว่าการสร้างหลักสูตรตามการวิเคราะห์ของนักภาษาศาสตร์บางกลุ่มที่มุ่งวิเคราะห์เฉพาะตัวภาษาโดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนไม่สามารถช่วยผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษามากนัก Widdowson (1978) เน้นถึงความแตกต่างระหว่างความรู้เกี่ยวกับภาษา (usage) และความสามารถการใช้ภาษา (use) ความรู้เกี่ยวกับภาษาคือ ความรู้เรื่องระบบของภาษา ได้แก่ ความรู้เรื่องเสียง ศัพท์ และโครงสร้าง ส่วนความสามารถการใช้ภาษาคือ การนำความรู้เกี่ยวกับภาษามาใช้ได้ สถานการณ์ที่ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อความหมาย ความสามารถในการสื่อสารจำเป็นต้องมีความรู้ทั้งสองประเภท แต่ความรู้เกี่ยวกับภาษาเพียงอย่างเดียวไม่เป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะสื่อสารความรู้สึคนึกคิดได้ แต่ถ้าผู้เรียนสามารถสื่อสารได้โดยใช้ภาษาอย่างถูกต้องแสดงว่าผู้ใช้ภาษามีความรู้ในเรื่องแรก

การช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร Krashen (1982) เสนอว่า กระบวนการเรียนการสอนควรเป็นแบบการเรียนรู้ตามธรรมชาติที่ใกล้เคียงกับการเรียนรู้ภาษาแรก ซึ่งเน้นความสามารถการใช้ภาษาที่ Widdowson เสนอ กระบวนการเรียนรู้นี้ต่างจากกระบวนการเรียนรู้แบบการวิเคราะห์ภาษาแบบนักภาษาศาสตร์วิเคราะห์ แต่เป็นกระบวนการที่ผู้สอนต้องจัดสภาพแวดล้อมให้จูงใจผู้เรียนใช้ภาษาได้ ซึ่งภาษาที่ใช้สอนต้องไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป สิ่งที่สอนตรงกับความต้องการของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน

เน้นที่ความหมายและรูปแบบที่ถูกต้อง บรรยากาศในการเรียนไม่เครียดและครูทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ ช่วยปรับข้อมูลทางภาษาที่ยากเกินระดับให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนถ้าสภาพการเรียนการสอนอยู่ในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ในที่สุด

การประยุกต์หลักการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมการสอนภาษาของแต่ละแห่ง บางแห่งได้ผลเพราะมีปัจจัยเอื้อทั้งสภาพแวดล้อมการใช้ภาษา ครูมีความเข้าใจในหลักการและมีความสามารถที่จะประยุกต์ได้ในห้องเรียน บางแห่งการนำความคิดนี้ไปปฏิบัติก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควรด้วยมีข้อจำกัดหลาย ๆ ด้านทั้งผู้สอน สภาพแวดล้อมการใช้ภาษา สภาพห้องเรียน จำนวนผู้เรียน เป็นต้น ทั้งนี้มีข้อหมายความว่าหลักการจะไม่ถูกต้องแต่การนำไปปฏิบัติต้องมีการปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ครูมีความสามารถและทัศนคติที่จะนำไปประยุกต์ด้วย ภายหลังมีผู้วิจารณ์การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเพราะผู้เรียนใช้ภาษาไม่ได้ Celce-Murcia (1998) จึงเสนอแนวคิดแบบ “principled communicative approach” ซึ่งมีจุดประสงค์ช่วยผู้เรียนให้สื่อความหมายได้ โดยครู มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องทั้งรูปแบบและความหมาย

ในประเทศไทยสภาพแวดล้อมการสอนภาษาต่างจากการสอนภาษาเป็นภาษาที่สอง ครูสอนภาษาจึงต้องพยายามหาข้อมูลทางภาษาให้ผู้เรียนได้สัมผัสและได้ใช้มากที่สุด ทั้งยังต้องจูงใจผู้เรียนอีกด้วย ในระดับอุดมศึกษาวิธีการที่อาจจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภาษาและเรียนภาษาอย่างมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดคือ การสอนภาษาเฉพาะสาขาวิชา (English for Specific / Special Purposes หรือ ESP) Mackay และ Mountford (1978) เสนอว่าภาษาอังกฤษเฉพาะสาขาวิชา ได้แก่

1. ภาษาอังกฤษที่ใช้ในงานอาชีพ เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานรับโทรศัพท์ ภาษาอังกฤษสำหรับนักบิน เป็นต้น
2. ภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานปฏิบัติการ เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับเสมียนโรงแรม ภาษาอังกฤษสำหรับช่างเครื่อง เป็นต้น
3. ภาษาอังกฤษในวงการวิชาการ เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับแพทย์ ภาษาอังกฤษสำหรับวิศวกร เป็นต้น

แต่ Strevens (1977) แบ่งภาษาอังกฤษเฉพาะสาขาวิชาเป็น 2 ประเภท คือ

1. ภาษาอังกฤษเพื่องานอาชีพ
2. ภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาศึกษา

ในการสำรวจวัตถุประสงค์การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยกาญจนา ปราบพาล ภัสสร สิงดาลอณิษ และอรอนงค์ หิรัญบุรณะ (2528) เสนอวัตถุประสงค์การเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็น 3 ประเภท คือ

1. ภาษาอังกฤษที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ภาษาอังกฤษที่ใช้ในการศึกษาศึกษา
3. ภาษาอังกฤษที่ใช้ในงานอาชีพ

การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายได้ในแต่ละประเภท ผู้ใช้ภาษาจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาภาษา ทักษะทั่วไปในการใช้ภาษา เนื้อหาของภาษาอังกฤษเฉพาะสาขาวิชา กลวิธีในการสื่อสารและทักษะการใช้ภาษาเฉพาะด้าน ลักษณะของข้อมูลทางภาษาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารเฉพาะด้าน ดังที่ Widdowson กล่าวว่า Learning

Purpose และ Language Use ต้องสัมพันธ์กัน และการใช้ภาษาได้ผู้ใช้ภาษาต้องมีความรู้เรื่องภาษา ส่วนวิธีการที่จะช่วยผู้เรียนให้ถึงจุดหมายได้มีรูปแบบหลากหลาย

ในยุคโลกาภิวัตน์และยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการได้สัมผัสกับข้อมูลทางภาษาแบบหลากหลายเป็นลักษณะของภาษาที่ใช้จริงในการสื่อสาร ครูสอนภาษาจึงมีโอกาสดำเนินการนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียน เช่น จัดกิจกรรมเสริมบทเรียนโดยใช้ข้อมูลทาง Internet ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการให้ feedback ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ครูสอนภาษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่ถ่ายทอดความรู้เนื้อหาทางภาษาอย่างเดียวเป็นผู้จัดกิจกรรมโดยนำข้อมูลทางภาษาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เปลี่ยนจากการเน้นที่ครูมาเน้นที่ผู้เรียนว่าจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างไร ดังที่ได้เสนอในตอนต้นว่า ศาสตร์ของการสอนภาษามีการพัฒนาตลอดเวลา ครูสอนภาษาจะยึดถืออยู่ที่แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งไม่ได้ ครูสอนภาษาจำเป็นต้องติดตามความรู้ในศาสตร์ที่เป็นปัจจุบันสามารถนำความรู้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนและในขณะเดียวกันต้องติดตามความก้าวหน้าของโลกและพัฒนาตนเองตลอดเวลา ครูสอนภาษาจึงจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมในยุคโลกาภิวัตน์

วิธีการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ด้วยตนเองที่จะช่วยฝึกผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาให้ผสมผสานความรู้ภาษาอังกฤษและความรู้ด้านเนื้อหา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ Internet ทั้งนี้เพราะว่าข้อมูลภาษาที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสได้มีทั้งข้อมูลที่ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อค้นคว้าหาความรู้และใช้ในการประกอบอาชีพ สำหรับลักษณะของภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่ครูสอนภาษาสามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกฝนด้วยตนเองได้ เช่น การหาข้อมูลจาก Web Sites ต่าง ๆ เช่น Yahoo, CNN, ESL Café เป็นต้น สำหรับภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาคู่อาจให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลจาก ERIC และ electronic journal หรือแม้แต่การศึกษาแบบทางไกล (Distance Education) หรือรับทราบความก้าวหน้าในการเรียนการสอนแบบ neteach เป็นต้น สำหรับข้อมูลทางภาษาในการประกอบอาชีพจะมี Web Sites

แยกไปตามสาขาวิชา เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาษาอังกฤษสำหรับแพทย์ และภาษาอังกฤษสำหรับธุรกิจ เป็นต้น (รายละเอียดสำหรับ Web Sites ต่าง ๆ ที่ครูสอนภาษาสนใจสามารถอ่านได้จาก [The Internet Guide for English Language Teachers](#) โดย Dave Sperling, 1997)

ข้อมูลทางภาษาเหล่านี้คงเป็นเพียง “input” ถ้าใช้นิยามของ Krashen (1982) ครูสอนภาษามีหน้าที่จะช่วยแปลง “input” เหล่านี้เป็น “intake” คือ ผู้เรียนสามารถ ซึมซับ เข้าใจ และใช้ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการและกระบวนการในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นหน้าที่ของครูสอนภาษาโดยเฉพาะ Goodwyn, Clarke และ Adams (1997) เสนอว่า ครูสอนภาษาในอนาคตจะใช้คอมพิวเตอร์ในหลักสูตรการเรียนการสอนภาษา เพราะจะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน และความสามารถในการสื่อสารกับประชาคมโลก

จะเห็นได้ว่าถ้าครูสอนภาษาไม่ติดตามความรู้ตลอดเวลา เราอาจจะมองวิธีการเรียนการสอนภาษาตามยุคสมัยที่เราได้เรียนมา ซึ่งเป็นความรู้บางส่วนององค์ความรู้ ทั้งหมด และเป็นองค์ความรู้ที่อาจไม่เป็นจริงในปัจจุบัน ครูสอนภาษาจึงต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาโดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่ครูต้องเตรียมเยาวชนของเราให้ทัดเทียมและสามารถแข่งขันกับเยาวชนของชาติอื่นได้

ບຸຮຸນນາຍຸກຮຸນ

- Celcia - Murcia, M. 1998. "On Directness in Communicative Language Teaching." TESOL Quarterly, Vol. 32, No. 1 (Spring 1998), pp. 116 - 119.
- Goodwyn, A., Clarke, S. and Adams, A. 1997. "The Future Curriculum in English and IT: How Teachers and Student - Teachers View the Relationship." Journal of Information Technology for Teacher Education, Vol. 6, No. 3, pp. 227 - 239.
- Krashem, S.D. 1982. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press.
- Mackey, R. & Mountford, A. (Eds.). English for Specific Purposes. London: Longman, 1978.
- Oller, J.W. Jr. Pragmatics and Language Testing. In B. Spolsky (Ed.), Approaches to Language Testing. Arlington, Virginia: Center for Applied Linguistics, 1978.
- Sperling, D. 1997. The Internet Guide for English Language Teachers. New Jersey: Prentice Hall Regents.
- Strevens, P. 1977. The Teaching of English for Special Purposes. In P. Strevens (Ed.), New Orientations in the Teaching of English. London: Oxford University Press.
- Watzlawich, P., Beavin, J.H. & Jackson, D.D. Pragmatics of Human Communication. A Study of International Patterns, Pathologies and Paradoxes. New York: W.W. Norton & Company, Inc., 1967.

Widdowson, H. G. 1983. Learning Purpose and Language Use. London: Oxford University Press.

Widdowson, H. G. 1978. Teaching Language as Communication. London: Oxford University Press.

<http://www.cal.org/ericcl/>

<http://www.CNN.com>

<http://www.edoc.com/ejournal/>

<http://www.eslcafe.com/>

<http://www.hut.fi/~rvilmi/EST/>

<http://www.interserver.miyazaki-med.ac.JP/~Kimball/med/1.Html/>

<http://www.wfi.fr/volterre/businessenglish.html/>

<http://www.yahoo.com/>

กาญจนา ปราบพาล กัสสร สังดาลวนิช และอรอนงค์ หิรัญบุรณะ. การสำรวจวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติของการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในสามระดับของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.